

En præst og hans gøremål

Uddrag af Johan Jørgen Jensenius' dagbog
for årene 1770 og 71.

Ved *Else Jensenius*

Følgende artikel bygger på studier gjort af nu afdøde lektor Knud Jensenius, da han i årene omkring 1950 udarbejdede en udgave af en dagbog, skrevet i årene 1770 og 71, af hans tipoldefar, præst i Vejlbj v. Middelfart, Johan Jørgen Jensenius. Den blev, med indledning og noter, i duplikeret form udsendt til medlemmer af familien Jensenius.

Man har nu tænkt, at dagbogens oplysninger om en præsts dagligliv på den tid måske kunne være af interesse for andre også.

Dagbogen er kun et lille tyndt hæfte, 8×24 cm med 40 tætbeskrevne sider, nærmest som en kalender, hvori han kort noterer, hvad han har foretaget sig den pågældende dag: hvornår han har prædikeret eller foretaget andre kirkelige handlinger, hvor han var henne, på besøg, i selskab, hvem der kom på besøg, barsel og sygdomme i familien, hvad der foregik i husholdningen, ved gårdens drift, havearbejde, større indkøb, regnskab, hvornår der blev skrevet og modtaget breve, etc. Her skal dagbogen ikke bringes in extenso; dertil forekommer mange af notaterne for ubetydelige. Man skal ikke vente at finde udtryk for følelser og meninger, det er en sådan kalender ikke beregnet til; men ud fra de tørre kendsgerninger skal vi prøve at danne os et billede af hans virke og (delvis) af hans karakter, – måske også ud fra det, der ikke omtales. Et spørgsmål er så, om han er et typisk eksempel på datidens præster, eller om hans virke præges af hans specielle karakteregenskaber og interesser.

Hans data skal kort gengives, tildels ved uddrag af hans »vita«, som han i 1764 affattede (i 3die person) på latin til biskoppen i anledning af sin ordination (Fyns Landsarkiv, Bispearkivet; Curriculum vitæ candidatorum 1732-1847). Han var født i Tønder 29. juni 1731 som søn af »den særdeles kyndige Kirurg Johannes Christian Jensenius«. Hans moder hed Christina Schmidt. Hun havde sin slægt i Aalborg; dette var grunden til, at han i 1747 blev sat i Aalborg Katedralskole. »-- da han brændte af den største

begærlighed efter at lære den kunst at spille på orgel, blev han, da han voksede til, også uddannet i musik«. I 1752 blev han »optaget i det hulde (alma) københavnske universitets borgeres tal«; blev huslærer på en herregård i Vendsyssel i nogle år, samtidig med at han tog filosofikum. I 1755 vendte han tilbage til København, hørte forelæsninger, bl.a. af »de såre højtagtede doktorer Rosenstand Goiske og Bang«, og bestod i 1756 den teologiske examen; derefter brugte han endnu et år til pastortaleologi og forelæsninger; blev huslærer i en adelig familie, von Trolle, med hvem han flyttede til herregården Kiersgaard på Fyn. »Der var han i høj gunst, indtil det guddommelige forsyn ved slutningen af forrige år kaldte ham til designeret sognepræst og midlertidig kapellan ved Weilbye Kirke«.

Andre oplysninger findes i Vejlbys kirkebog. Sognepræst i Vejlbys kirke fra 1746 til 1773 Hr. Jesper Larsen Kildgaard. Om ham står der i Wibergs Præstehistorie: »havde et godt Hjerte, som ei var slebet ved Verdens Omgængelse; bortaccorderede Tienden i 12 Aar for en Trediedel af dens Værdi i Sæd, som Følge i slette Omstændigheder og hans Sjæl og Legeme blev nedbrudt af Græmmelse«. Kirkebogen viser særdeles tydeligt, at der også har været andet ejendommeligt ved ham: den er nemlig slet ikke blevet ført i hele hans tid – fra 1746 til J.J.J. tiltrådte som kapellan. Efter den sidste optegnelse af Kildgaards forgænger står der med J.'s pyntelige officielle skrift følgende for ham meget karakteristiske bemærkninger:

»Da jeg Johan Jørgen Jensenius i Aaret 1764 in Martio kom til Weilbye Menighed som Adjunctus og succederende Sogne-Præst, fandt jeg i denne Kirke Bog intet videre indført end til dette Sted; ey heller engang noget i Klat, som kunde reenskrives, undtagen et Par Octav Blade hos Degnen, som slap ved Dom: VII post Trin A^o 1746. Betænkt paa at bøde nogenledes paa denne betydelige Mangel tog jeg strax og den paafølgende Sommer, saa ofte Embedsforretninger og min Tid tillod det, fra Sted til Sted det heele Sogn over, og udspurgte paa det nøyeste, hvad af Børne-Daab, Copulationer og Liigfærd i de atten Aar paa ethvert Sted var forefalden. Paa denne besværlige Maade er ved de behørige Almanakkers Hielp nærværende Kirke Bog fra dette Sted af indtil mit Embeds Aar 1764 af mig blevet fortsat med all den Nøyagtighed, som i slige Omstændigheder har været muelig. De sildige Efterkommere vil derfor i Betragtning af Arbejdets Vanskelighed ikke forundre sig over at Faddernes Navne til de imid-

Uddrag af Johan Jørgen Jensenius' dagbog fra 1770-71. Dagbogen, der er i en slægtnings besiddelse, omfatter 40 tæt beskrevne sider, 8 x 24 cm.

lertid døbte Børn indtil mit første Embeds Aar 1764 ey har kundet blive til-
ligemed anførte.

Weilbye Præstegaard d. 15 Octbr. A^o 1764

Johan Jørgen Jensenius.

Derefter følger i kirkebogen, hvad J. har opsporet angående døbte, viede og begravede. Efter således at have rekonstrueret, hvad der var sket i de 18 år, skriver han: »Her slipper det møysommeligt sankede. Det nu følgende er efter Forretningerne strax ordentlig antegnet især fra d. 7: Mart:«.

I 1765 blev J. gift. I Middelfart kirkebog findes følgende: »6. Nov. -- blev efter kongelig allernaadigst Tilladelse copulerede i Huus sit Ungkarl Velværdige og Vællærde Hr. Johan Jørgen Jensenius Adjunctus og Succederende Sognepræst for Weilbye Menighed i Wends-Herret og Jomfrue Maria Gregoria Schmidt --«. 9 børns dåb, med angivelse af alle faddere, er i årenes løb optegnet i kirkebogen. I 1781 står der med J.'s egen hånd: »28. Juni begravet i Weilbye Kirke Sognepræstens Hustru Mad: Maria Gregoria Jensenius født Schmidt, som forhen om Aftenen mod Kl: 7 til største Sorg for mig og 6 efterladte Børn var bortdød 45 Aar 7 Maan: 17 Dage gl: --«.

Ved J.'s egen død i 1788 har hans kapellan Idicus Maaløe indført følgende: »D. 17. Juni blev Sognepræsten Velærværdige og Velædle Hr. Johan Georg Jensenius som efter en langvarig apoplektisk Syge af 2 Aar døde d. 12. Juni om Formiddagen Kl. halv 11 i sit Alders 57 Aar under en hæderlig Følge af 9 Præster og andre civile [i betydningen: borgerlig, i modsætning til bønder] Mænd begravet i Weilbye Kirke. Han var tvende Gange gift, efterlod sig 6 fader- og moderløse Børn af det første Ægteskab og en Enke med 2 Smaa af det sidste Ægteskab. Søndagen Septuagesima 1787 fik han paa Prædikestolen en Rørelse, saa at han uden at tale noget maatte gaae ned strax igien. Sygdommen tog siden langsom til -- og saa meget at han maatte bequemme sig til at antage en personel Capellan, med Hr. Kammerherre Juels Samtykke besluttede han da at udvælge mig Idicus Fridericus Wilhelm Hannibal Maaløe, -- men jeg havde kun i 6 Uger den Lykke at nyde denne værdige Sl. Mands Omgang. Han fortjener det Eftermæle i sin Grav, at han har i de 10 Aar han var Capellan og i de 15 Aar han var Sognepræst, været en ordentlig, driftig, reedelig og retskaffen Præst. Denne Kirkebog kan endog vidne om hans Nøiagtighed. Hans Begravelses Sted er ved Siden af hans første Sl. Kones, paa høire Haand naar man gaee op til Alteret, midt paa Kirkegulvet i den Længde, der strækker sig fra Nr. 2 og 3 til Nr. 6, med Enden af Kisten mod Prædikestolen«.

Dagbogen går fra 1.1.1770 til og med 31.12.1771. Man kan sikkert gå ud fra, at J. har ført en sådan kalender hvert år. Hvordan det er gået til, at dette ene hæfte er bevaret, kan ingen vide nu. Det befinder sig nu i Norge, hvor en af J.'s sønnesønner fik sin livsgerning og hvor dennes efterkommere stadig lever. Af de to års 730 dage er der kun ca. 30, hvor intet er noteret; i en del tilfælde er dette lørdag eller anden dag før helligdag; måske det kan tolkes derhen, at han da har siddet inde og skrevet prædiken og således ikke har haft andre aktiviteter at notere? Ellers er han meget nøjeregnende med at optegne selv små petitesser, og hverken børns fødsel eller død kan få ham til at glemme at notere de daglige gøremål.

Da dagbogen begyndtes 1. jan. 1770, var J. 38 år og hans kone, Maria Gregoria, 34. I hjemmet var der 3 børn, Christina 4½ år, Birthe 3 år, Christian Christopher godt 1 år, og den næste var godt på vej (Ludvig Valentin, f. 22.2.70). Desuden var der i hjemmet en stor dreng fra Middelfart, Johan Gosman Mathiesen, f. 1757, kaldet Gosman, som præsten var værge for. J. var endnu kapellan og »succederende Sognepræst«; først ved sognepræstens død (1773) kunne han rykke ind i hans embede og præstegård. Sognepræsten var som nævnt Hr. Jesper Kildgaard (f. 1711). Efter den anførte beskrivelse fra Wibergs Præstehistorie må han have været J.'s diametrale modsætning; man kan undre sig over, hvordan disse to er kommet ud af det med hinanden, men dagbogen giver ikke antydning af, at der skulle have været noget mærkværdigt ved sognepræsten, eller af forholdet imellem dem. Familierne omgikkes i hvert fald jævnlige. J. noterer, hver gang de to familier har besøgt hinanden; det er flere gange om måneden, mest på søndage.

De prædikede på skift, nøje overholdt, med enkelte undtagelser. Således prædikede Kildgaard slet ikke i jan. 1770, og ikke før 25. febr., hvor det noteres: »Hr. K. prædikede igien«; han må øjensynlig da have været syg eller indisponeret. J. optegner, hver gang han har prædikeret, angivet med en slags kodebetegnelse, fx. H. No. 17, Fol. Vol No. 17, og det ses, at han har brugt samme prædiken flere gange, fx. »B No. 11 (noget forandret)«. – 22.10.71 »kom jeg uformodentlig til at prædike, som jeg siden har skrevet H. No. 16«. Der prædikedes oftere end nu; således de 5 onsdage i Fasten. Desuden var der Sædeprædiken ved såtidens slutning, 31.5.70, 29.5.71, og på Mikkelsdag prædikedes der også; 29.9.71 »prædikede jeg H. No. 14 og tog Michel Dags Offer«. Til gengæld var der ingen gudstje-

neste juleaften, kun 1. og 2. juledag. Desværre er ingen af hans prædikener bevaret, så man kan ikke vide noget om deres indhold. Alt tyder på, at J. har været en typisk repræsentant for oplysningstidens præster, rimeligvis tilhænger af den formidlende teologi, som byggede på den tyske filosof Wolff, og som var repræsenteret på Universitetet af de professorer, der nævnes i »vita«. At han i hvert fald ikke var pietist, fremgår tydeligt af dagbogens beskrivelse af hans dagligliv. Han gik ikke af vejen for kort-, kegle- og lotterispil, og han afholdt sig ikke fra virksomhed på helligdage foruden kirketjenesten. Som eksempel, også på hans skrivemåde, kan anføres hans notater for påskedagene 1770 (intet udeladt): »d 12te prædikede Hr. K: Vi havde Grødgilde. Jeg saaede om Formid: Persilie og Sillerie, lagde Sukker Ærter. d. 13de prædikede jeg [3], skar Kræft ud af Træerne. d. 14de blev vor Pige syg, den lille Dorthe var her, hun gravede noget i Haugen, omflyttede og saaede Pistinakker, opbandt Træer. d. 15de prædikede Hr. Kildg: Høymesse og jeg Aftensang, jeg lagde Vælske Bønner, Kruk Ærter, Challotte Løg. Jfr. Gram og Sophie vare her at besøge, jeg gjorde all min Regning klar med Michel Pallesen. d. 16de prædikede jeg Nr. 12. berettede vor Dorthe, som derpaa blev kiørt hiem. Delede Offer i Præstegaarden, hvor jeg blev til om Aftenen«.

Foruden prædikenerne noterede han, hver gang han havde udført andre til embedet hørende pligter: trolovelse (der dengang skulle foregå for præsten og mindst 5 vidner), brudevielse, skriftemål, havde berettet syge og døende, »besøgt i Skolen« o.s.v.

Man kan sikkert gå ud fra, at han har påtaget sig *alt* det skriftlige arbejde i betragtning af sognepræstens umulighed i så henseende. På linie med hans kirkebogsrekonstruktion er et notat fra 3.7.70: »skrev de i 10 Aar afdødes Alder i Aulby og Weilbye, Staurb: og Røyle«. Foruden de direkte kirkelige skrivelser, kirkebogsføring og kirkeregnskaberne, påhvilede der præsten andre skriftlige pligter som at føre mandtalsliste, hvilket skulle gøres hver måned; i slutningen af hver måned, med et par undtagelser, noterer han: »skrev jeg Maanedes Listen«, »vare Medhielperne samlede til Mandtallet« etc. Én gang om året, i december, var der et større mandtal: 21.12 1770 »vare Medhielperne samlede til det store Mandtall«, d. 23.12.: »havde Samling i Kirken for at forfatte General Mandtallet«, d. 27.: »expederede jeg fra mig General Mandtallet til Extra Skatten, samt Mandtall til Familie og Folke Skatten«. Også meddelelser til andre civile

og militære myndigheder påhvilede præsten, 21.1.71: »var til Søe Enroullerings Session«.

Da J. ikke var sognepræst, havde han ikke avlingen, der hørte til præstegården, men han havde andel i tienden, ligesom han som residerende kapellan havde ret til sin del af offeret, som det var sogneboernes pligt at yde ved højtidene og som betaling for kirkelige handlinger, såsom bryllup, dåb o.s.v. Tienden og offeret var præsternes væsentligste indtægtskilder. Men præsten kom ikke sovende til indtægten; man ser, hvor stort et arbejde det har været at skaffe tienden hjem – alle slags afgrøder fra alle gårdene i sognet; og senere at få kornet og det øvrige bearbejdet og afsat. Det fremgår, at her blev kornet endnu taget af negene på marken, før indkørslen; senere forandredes dette. Det begyndte sidst i august, efter høsten, og varede det meste af september. Nogle eksempler: 22.8.1770 »tog Rug Tiende af Weilby«, d. 29. »tiendede for Rug i Røyle, Staurby og Kustrup«, d. 31. »tiendede for Byg i Staurby, i Aulbye og i Weilbye« og så fremdeles ind i september; »D. 5te blev formedelst Quæg Tiendens Tagelse ej tiendet paa Marken.«, »d. 12te Tiendede for Ærter i Staurby og Weilbye, fik og Vikker fra Aulbye Ærter og Vikker fra Strüb«. Endelig »d. 19de Tiendede for Boghvede i Røyle, som var det sidste for dette Aar«. Dog må følgende også høre med til tienden: »d. 2den [oktober] gjorde min Kone Oste af Wbye, Aulb: og Kustrup«, og 6. »gjorte min Kone Oste af Staurbye samt 2 Mænds Melk af Røyle«. »D. 10. var Hr. K: her og tildeelte mig 5 Giæs, neml. 3 hos Rasmus Hansen, 1 hos Niels Rasmussen og 1 hos Hans Rasmussen alle i Aulbye.« – Tilsvarende i 1771, hvor forretningerne dog først begyndte 2.9. – »d. 2den tiendede vi for Rug den heele Dag i Staurb: Røyle, Weilbye, Kustrup og Aulbye«, d. 14. -- »der skulde have været tiendet, men formedelst megen Regn blev der intet af«, »d. 16de var vel got Veyr, men Kornet ikke tienligt til at tage Tiende af«. D. 18. var J. og hans kone til stort bryllup i Middelfart, men så »tiendede Gosman i mit Sted i Røyle, Staurbye, Aulbye og Weilbye for Havre og i Kustrup for Byg« (Gosman var ca. 14 år); også de næste dage var Gosman i virksomhed, mens præstefolkene var på besøg. Endelig d. 27. »Bødkeren fra Gaarden tog Tiende for mig i Kustrup, af Ærter og Boghvede, som baade var uveyret (begge dele ikke tørret) og den sidste Tiende for i Aar«.

Skønt J. ikke havde avlingen, der hørte til præstegården, havde han enkelte husdyr, bl.a. køer, som han fik tildelt græsning til. D. 15. [maj] »fik

Græsning udviist og vor Kiør komme ud«, 21.9.70 »Var i Staurby og betalte for vor Græsning 20 Mark«. Køernes liv og levned følges: fx. 13.4.71 »den blakket Koe løb med Tyr«, 22.5. »— vore Kiør kom den Dag først ud paa Græs«, 30.1. »fik vor blakket Koe en Quie Kalv«, men allerede 22.2. »— Om efterm: kom vi hiem og vor spæde Quie-Kalv var død«.

Desuden havde de enkelte grise til husbehov. 31.10.70 »vor Soe fik Grise«, 11.1.71 »slagtede vi vor Soe«, 12.12.71 »slagtede vi vor Galt, som udgjorde 5 Lp« (et lispund = 8 kg), 22.10.71 »— vi havde faaet 2 Svin brendte paa Skoven« (svin forsynedes med indbrændt mærke, før de blev sluppet løs i skoven).

Fjerkræ var der naturligvis også: gæs, ænder og høns; »d. 15de [juni 70] kom den hvide And med 11 Ællinger«, næste dag: »en anden And fik 10 Ællinger«.

En fast karl har der ikke været, men der var ofte brug for løs hjælp, ikke mindst var der et stort arbejde med at få træ hjem fra skoven; præsten må have haft ret til at få træ derfra, fx: d. 18.1.70 »bagede vi og skovede 5 Læs hiem, som blev kiørt af [5 navne] i Aulbye«, næste dag — »skovede jeg 7 Læs hiem og havde [7 navne] fra Aulbye, Kustrup og Vejlby«, 20.3. »havde tre Karle at sauge Brende uden for Porten« (dette gentager sig adskillige gange), d. 26. »Jeg fik den Dag mit Træ mesten hiem af Skoven, hvortil jeg havde 10 Mænd af Røyle Laug, iligemaade 4 af Staurby«, d. 12.12. »havde 2 Karle i Skoven at hugge Træer«, d. 13. »Skovede 14 Læs Brende hiem, havde Weilbye Gaardmænd undtagen Hans Hansens Enke«. Også kornet var der arbejde med, fx. »d. 11de [febr. 70] prædikede jeg, opmaalte Havre«, 12. »fik Hr. Ivarsen 9 Tdr. Havre ud«, 2.3. »jeg maalte mit sidste Korn«, d. 3. »beafskedigede jeg Tærskerne, der fik for Arbejde ved Tærskningen 5 Rdl 2 Mark, foruden Drikke Penge«.

Han noterer også, når han havde hjælp af håndværkere, og hvor meget han havde betalt dem. »Jeg betalte Jac: Bødker 3 Mark for en nye Kierne og en oplugget Sole Tønde« (en repareret tønde til saltlage). »D. 7. [april 70] Havde Peder Jørgensen i Ammekammeret at giøre ved paa Gulvet og i Sengene for Rotterne«.

En nyttig og alsidig håndværker var Knud Smed, der ordnede posten og stueuret og opsatte en ny kakkellovn i storstuen. D. 4. [nov. 70] »betalte Knud Smed i Røyle for Tuden (røret) og 2 Dører til d. dobbelte Kakkellovn 4 Rdlr. 4 Mark«. Og så kunne han også årelade; 4. [okt. 71] »lod jeg

mig aarelade af Knud Smed«. Det må også have været ham, der årelod præstekonen, kort tid før hun skulle føde; »d. 2. [febr. 70] Min Kone blev aareladt. Jeg betalte Knud Smed sin Regning med 2 Rdl 8 Sk« – det må nok have været for andre ydelser også.

Når familien skulle have nyt tøj, kom skræderen hjem til dem, og så fik han en del fra hånden i løbet af få dage; d. 28. nov. kom han, d. 29. »fik min Kone sin Jakke færdig, d. 4. [dec] »Min sorte Cassequain blev færdig« (Kaseking kan være hjemmefrakke eller lang overfrakke, kappe), d. 5. »et par sorte Buxer blev færdig«, d. 7. »Min Trøye færdig«. I juni skal præsten have en ny kjole: d. 11. »jeg fik Klæde fra Kiøbenhavn«, d. 12. »Jeg fik sort Klæde og Chalong fra Hr. Ivarsen« (Ch.: en art kamgarnsstof, mest til for), d. 14. »Skræderen var her at lægge mit Klæde i Krymp« (J: behandle det med varmt vand, så det krymper, før det bliver syet), d. 18. »begyndte Skræderen paa min Nye sorte Kiøle«, »d. 21. fik Skræderen min nye Kiøle færdig«. Endelig 30.3.71: »Skræderen var og gjorde ved mine Vinger, fik ialt for Arbejde 5 Mark«. Vinger er et bredt opslag på præstekjolen, omkring halsen og ned foran.

Ligesom vi har set, at præsten fulgte nøje med i det udendørs arbejde, er det tydeligt, at han var ganske usædvanlig interesseret i alt, hvad der foregik i husholdningen, i videste forstand og det indtil de mindste petisser: »d. 11. Kaagede min Kone Ribssaft«, »min Kone tvættede smaae Tøj«, »d. 26. slog jeg Sengekammer Speylet itu« o.l.

Man forstår, hvor omfattende arbejdet i sådan en landhusholdning var – og hvor meget der påhvilede konen. Man kan ikke rigtig se, om der har været mere end én fast pige ad gangen, men så var der den i disse år nærmest permanente amme, der sikkert har fungeret som barnepige, i hvert fald for spædbarnet. »D. 30. [marts 71] drog Ammen til Tellerup --- der blev fæstet en Nye Amme«. Det ene barn var da over 13 måneder, det næste blev født godt en måned efter.

Om husarbejdet bruger han gerne *vi*: vi brændte, vi destillerede, vi bryggede, vi mæskede, vi bagede, vi tvættede o.s.v. Hvor meget af det han tog del i med egen hånd, kan ikke ses, næppe bagning, fx. 5.4.70 »reed hiem, hvor vi den Dag havde baget« – og med garanti ikke i tvætning. Ofte når »min Kone havde en liden Tvæt« absenterede han sig, på besøg i Middelfart, eller på herregårdene; fx. »jeg reed mod Aften hiem, hvor min Kone havde sin Tvæt overstaact« og »Tvættede min Kone, jeg gik til M.;

var paa Hindsgaul til Bords baade Middag og Aften, blev i Middelfart om Natten i Hr. Ivarsens nye Gaard«.

Der blev brændt brændevin og brygget øl, fx. 1.8.71 »Klarede vi og Brændevinen blev meget af spildt«; »Vi klarede« står der mange gange; det kan være dels i forbindelse med brændevinsbrænding og ølbrygning, hvor det betyder rense for urenheder, og dels i forbindelse med vask, dagen før, så det må vel her betyde: sætte i blød, fx. d. 25. »Vi klarede«, d. 26. »tvattede vi, som og den følgende Dag«. Der blev kørt smør og lavet ost. D. 10. [okt. 71] »giorde min Kone Oste af Staurbye og Weilbye« (J: tienden derfra). Engang nævnes det også, at konen solgte smør: 26,7. »Min Kone solgte $\frac{1}{2}$ Otting Smør« (otting = $\frac{1}{8}$ tønne). Der støbtes lys: »d. 4. [okt. 70] gik jeg med Gosman til Mid: --- Min Kone støbte Lys hiemme om natten« – her har han altså ikke hjulpet til; næste dag i Middelfart »spillede Kegle i Selskab med flere«. D. 23. [okt. 71] »Grytede vi«; det må være det samme, som »d. 5te blev malet Boghvede Gryn«.

En anden gang var han også til selskab i Middelfart, mens der var travlt derhjemme: »d. 12. [nov. 71] bagede vi; jeg reed ud til Middelf: Min Kone fik herhjemme et lidet Slagtekvæg for 5 Rdlr. 2 Mark, som blev strax slagtet. Jeg blev i Middelfart om Natten, siden H. Bloch (sognepræsten) Postmesteren og Jørgensen vare til Hr. Ivarsen«.

Havearbejdet gik J. op i med stor iver og interesse; det var *hans* domæne. Her bruger han altid *jeg* – jeg såede, jeg lagde bønner o.s.v., dog havde han hjælp til det grovere eller mindre interessante: »Den lille Dorte var her, hun gravede noget i Haugen«; en anden gang: »jeg havde Dorte til at lugge hele Haugen«. Dagbogen var i den travle tid i april-maj nærmest en havebog, hvor han noterede, hvornår han såede hvad, og det ses, at han havde et stort udvalg af grønsager og urter: persille, selleri, sukkerærter, »Pistinakker«, vælske bønner (hestebønner), chalotteløg, syre, rødløg o.s.v. Også blomster: d. 4. [maj 70] »Jeg satte to Nelleker og 2 Blokke i Haugen«, d. 6. »Jeg udsaaede Frøe i en Kasse til Sommer Gevexter«, d. 30. [juni 70] »Jeg tog Tullipan, Hyacinth, og Narciss Zwibler op af min Hauge«, »12te [juli] tog jeg Challot Løg op, og plantede sildig Kaak«, d. 27. [aug.] »ryddede Asparges Bedene«, 3. [sept.] »Lavendler beskaaren«, »d. 20. lagde Chalotte Løg, omplantede Timian«, »d. 1. [okt.] lagde Buxbom om og gjorde Blomster Quarter i Stand ---«, d. 3. »Lagde alle mine Blomster Zwiebler«.

Midt i april 71 begyndte have sæsonen igen. D. 14. »— gav ham (en Mr. Rasmussen) i Commission om Haugefrøe fra Odense«, »d. 19. beskare Træer«, »d. 20. skriftede om Formiddagen, arbejdede om Efterm: i Hauge første Gg. dette Aar. Lagde et Beed Ærter, 1 Beed Valske Bønner, saaede 2 Beed guule Rødder, 1 Beed Petersillie, 1 Beed med Kars Sallade og Sillerie i tre Parter«; d. 1. maj havde han atter travlt, foruden de samme ting igen såede han »Fennekaal« (fennikel), »Rapsaat« (kålrabi), »Printzen Krop« (en art salat). »D. 23. lagde jeg Krup Bønner (nu: krybbønner i mods. til stangbønner), Stang Bønner, Florere Bønner (blomsterbønner) og Vinter Porre«, »d. 27. stængede jeg Ærter«, d. 29. »lagde Augurker« o.s.fr. Man lægger mærke til, at kartofler ikke optræder, hverken i forbindelse med havearbejde eller med indkøb.

Alle større indkøb sorterede også under husherren, i alt fald noterede han dem omhyggeligt ned; ofte hvad prisen var, og hvornår regningerne blev betalt. Det har nærmest været en naturaliehusholdning, hvor de for en stor del var selvforsynende med grønsager, kød, mælkeprodukter, øl, brændevin o.a. Det, der bliver købt, er bl.a. sukker, ris, kaffe og the, af og til chokolade, rosiner, vin, mjød.

Hans handelsforbindelse var først og fremmest agent Ivarsen, storkøbmand i Middelfart; til ham solgte han korn og andet, som han havde fået som tiende, og her købte han husets fornødenheder og hentede kontanter fra sin konto. Han er meget nøjeregnende med regnskabet og sætter pris på hurtigt at få betalt hver sit. »Saa er der intet mere os imellem« lyder det ofte med tilfredshed. Så snart han har fået kontanter i hænde, enten fra Ivarsen eller fra offeret i kirken, som han og sognepræsten strax delte efter højtiderne, skyndte han sig at betale, hvad han skyldte; fx. »d. 9. [maj 71] holdte Hr. Ivarsen og jeg Afregning, hvor jeg i alt fik tilgode 37 Rdlr.; Jeg betalte Betzer min tredie Del i Lotterie Seddelen, baade for anden og tredie Classe med 10 Mark —«. Dagen efter: »betalte Ammen sin Løn med 4 Rdlr. og Pigen sin Løn med 3 Rdlr. 2 Mark«. Desværre ved man ikke, for hvor lang tid det var. »D. 10. [marts 70] udsendte jeg 3 Tdr Byg og 1 Tde Havre til Hr. Ivarsen, lod hente 1 Flaske Rhinsk Viin«, »d. 30. [okt. 70] giorte Afregning med Hr. Ivarsen, hvori jeg betalte ham 25 Rdlr. laante Penge. 1 Otting Sæbe, 1 Hollænder Ost, 2 Knipper Koste, 1 Pund Congo [en kinesisk thesort], 2 fl. rød Viin, 3 LP Aal ——. Jeg bekom 30 Rdl 3 Mark 13 Sk. som kom mig til gode ——.« »d. 8. [april 71] reed jeg til M: giorte

Afregning med Hr. Ivarsen, hvorved jeg bekom 30 Rdl. 3 mark 6 Sk. Jeg betalte Skpr: (skipper) Hans Jepsen toe Regninger ialt 14 Rdl. 2 Mark 8 Sk, it Sr. Abr: Schultz en liden Regning 9 Mark 1 Sk. Hattemageren Resten for Saaler 12 Sk.«. »d. 17de [juni 71] kiørte jeg med Hr. Kildgaard til Mid: jeg gjorde Afregning med Hr. Ivarsen, da jeg for Korn 13 Tdr. Byg a 12 Mark 8 Sk. og 10 Tdr. Havre a 8 Mark skulde have 40 Rdl. 2 Mark 8 Sk. Jeg stod i hans Bog for 24 Rdl. 17 Sk. ialt, hvilke da de afgik fik jeg 16 Rdlr. 1 Mark 7 Sk. Siden efter betalte jeg som ey var ført ind i Bogen 1 Flaske Rhiinsk Viin, ½ Lpd Bergfisk (klipfisk), 1 Pund Iislandsk Tobak, saa der til den Dag intet mere er os imellem«.

En anden handelsforbindelse var Mad. Nielsen »paa Striib«, enke efter en købmand der. Også til hende solgte han korn o.l. og fik varer igen, fx. »d. 1. [april 71] prædikede jeg [det var 2. påskedag] Mad: Nielsen fik 2 Tdr. Havre, betalte dem, og de forhen bekomne 2 Tdr. Vikker. Jeg betalte hende igien 14 Mark 12 Sk. for bekomne 1 Anker Viin og en Krukke Sirup«.

Man ser, at der købtes i store partier. En dag var det konen, der var på indkøb: »Min Kone var kiørt med Jfr. Rønning til Striib, førte hiem med sig 10 Pund Caffé Bønner, 1 LP Riisengryn, 1 aflang Steen Asiete, 1 bruunt Fad og en sort Thee Potte«; 11.12. »havde med fra Hr. Ivarsen 6 Pund Thee«; »d. 7. [nov. 71] reyste vi fra Tommerup havde med os 4 Giæs, 1 LP Candis og 1 Lp Top Sukker, et Træ med Sirup (kar, tønd), 2 Glas Lyse Former«. Men alt dette beholdt de ikke selv; »d. 8. hiemsendte Hr. Maalø sin Hest (som J. havde lånt til køreturen til Tommerup) og 8 Pund Top samt 8 Pund Candis Sukker, fik 3 Rdl. 2 Mark tilbage«; »d. 9. Kom 2 Lp 2 Pund Sirup op til Bendixes, vi beholdt selv 1 Lp«. D. 18. [nov. 70] »-- Hr. Rønning (deggen) skaffede os 1 LP Caffé Bønner, og 4 Pund Riisengryn«. »d. 13. [juni 71] lod vi hente fra Hans Jepsen 2 Pund Chokolade, og 2 Pund Rosiner, fra Ole Dahl 6 smaae Viinglas, ½ Lpd. Bergfisk fra Hr. Ivarsen«. Fisk fik de ofte forærende af folk ved Lillebælt, torsk, ørreder, makrel og ål, »fik 2 LP Aal fra Hindsgavl«. Så store mængder ål må vel have været til at nedsalte.

Alle slags regninger anføres: 11.2.71 »betalte Michel for 5 Dages Reyse og en Dags Arbeyde 36 Sk.«; d. 17. »betalte Abr: Prip 3 Mark 8 Sk. for 2 Par af Børnenes Skoe, saa nu intet er os imellem«. D. 15. [febr.] -- »var om Eftermiddagen paa Billeshaug, hvor jeg gav Borup en 2 Mark for Paryk-

kers Acc: (= accomodation, J: for at bringe parykker i orden)«.

Han gjorde også indkøb på marked i Middelfart; »d. 4. [juli 71] -- Jeg købte Speyl, Lomme Kniv, Uhr-Nøgel, Knapper, Friderichsteter Sinenep«. Frederiksstad i Slesvig var kendt for sin gode sennep. Undertiden kom der omvandrende bissekræmmere: d. 12. [maj 70] »kiøbte Knive og Gafler af en Tabletkræmer« (Tablet: kramkiste med hylder).

Det egentlige familieliv omtales næsten ikke, og man hører yderst lidt om børnenes færden eller fremskridt. En bemærkning d. 30. marts 70: »Den Dag begyndte lille Christian for Alvor at gaa allene« er næsten en undtagelse; dog nævnes det, når de har været syge. Det ses, at den næstældste datter, Birthe, født i okt. 67, kom til at bo hos sin bedstefar og moster i Tommerup. Præstekonens 3 år ældre søster, der var enke, boede øjensynlig sammen med deres far, sognedegn i Tommerup Christopher Schmidt. D. 30 juni 1770 hedder det: »Min Kone med Birthe kiørte til Tommerup og havde ladet Birthe blive«. I tidligere tid var det ikke ualmindeligt, at et barn ud af en stor børneflokk blev »udstationeret« hos slægtninge for kortere eller længere tid, vel til aflastning for moderen.

Forberedelserne til barsel kan følges: »d. 2. [febr. 70] »Min Kone blev aareladt«, »d. 15. Omhænget gjort ved i Sengekammeret«, »d. 19. blev Fostermoderen fra Tybrind kiørt hertil« (=jordemoren), »d. 22. om Morgen Kl. 7 blev min Kone lykkelig og vel forløst med en ung Søn. Jeg lod dette vide til Hr. Iv:[arsen] og andre gode venner i Middelfart, samt Hr. Maaløe i Gamborg«, »d. 23. lod det vide paa Striib og Lieutn: i Thaarup, reed til N. Aabye at bede Søster Raffenberg, og at sende et Brev til Broder Hr. Ahrensbach«. Så begynder barselgaverne at strømme ind: »d. 24. fik en Kalkunsk Hane til Foræring fra Hr. Iv: --«, »d. 25. kom her Foræring af Kapuner, Ænder og andre fra Striib, de vare og at see til min Kone --- jeg reed til Middelfart at byde Hr. Iv: og gl. Schultz til Faddere --«, d. 26. »Jeg bød Faddere i Pstgden til Daaben«, d. 27. »-- der kom en Kage og Sukkerbrød fra Jfr. Wamming«. »D. 28. var vor liden Søn til Daaben og blev kaldet Ludvig Valentin. Hr. K: prædikede Fasteprediken. Ved denne Leylighed havde vi Fadderne samt Hr. K: og Kone med Degnen og Kone til Bords. --- Min Kone blev om Aftenen meget syg. Stine blev den Dag og syg«. Fadderne var iflg. kirkebogen: »Susc. (susceptrix = gudmoder) Madame Raffenberg af Nørre Aabye Præsteg: Test: (testes = fad-

dere) Hr. Agent Ivarsen og Sr. Christian Schultz af Mid: Hr. Peder Mathiesen Arensbach til Tanderup og Jfr. Anne Dorthea Kildgaard af Wbye Præstegaard«. »d. 1. [marts] kørte Fostermoderen herfra --- Den Dag var min Kone endnu slet, dog ej saa heftig som Natten tilforn«. »d. 2. blev det laante Tøy baaren hiem. Stine var som Dagen forhen meget syg. Christian blev penslet for Trøske, og begyndte derefter at spise. --- Om aftenen ankom til Foræring fra Jfr. Fønss et Sæt (hovedsæt) til min Kone og noget Rav til mig, samt Brev«. Jfr. F. er Karen Basse Fønss fra Hindsgavl, der senere på året blev gift med kaptajn, senere kammerherre Chr. Holger Adeler.

I april havde de »grødgilde« (iflg. ODS: Gilde, hvor gæsterne trakteres med sødgrød, spec. om barselgilde). Nogle dage senere: »d. 17. Holdt min Kone sin Kirkegg. efter Ludvig Valentin, Hr. Kild: Kone og 2 Døttre, Degnen og Kone var om Efterm: og Aften hos os«. Kirkegang var barselkvindens introduktion i kirken efter fødslen. Denne skik var foreskrevet i kirkeritualet af 1685, men var fra 1754 ikke obligatorisk mere; skikken holdt sig dog længe endnu, når nogen ønskede det.

Sidst på året kom der sygdom til huse, øjensynlig efter inoculation. Dette var en forløber for vaccination, som var indpodning med kokopper, først kendt fra slutningen af 18. årh. Inoculation betød indpodning af materie fra menneske til menneske; det var langt fra ufarligt, men havde dog en lavere dødelighedsprocent end selve sygdommen, kopper. Det ses ikke tydeligt af dagbogen, hvordan forløbet her har været. D. 30. okt. 70 står der om et besøg i Middelfart: »Jeg besøgte Hr. Blochs (sognepræsten), inoculerede og kom om Aftenen hiem« - men ikke hvem han inoculerede, eller hvordan.

D. 4. [nov.]: »Jeg gav Børnene og Ammen Svovelblommer ind« - har det haft forbindelse med sygdommen? Svovl-salve brugtes mod betændelse el. lign. i huden. D. 16. nov. »hentede adskilligt smaat fra M: gjorde Svovel Salve«. Først d. 10. dec. tales der om sygdom: »blev Stine (den ældste datter) om Formiddagen syg«, d. 14. »Merkede vi at Kopperne kom ud paa Stine«, d. 15. »skriftede jeg og vaagede om Natten ved Stine«, d. 17. --- »Stine var slet, fik dog om Aftenen beneficium ventris« (= afføring), »d. 18. Stine var noget bedre«, »d. 19. skrev til Hr. Ivarsen at Gosman Natten tilforn havde været syg og lod Lars Skytte ride ud«, d. 20. »--- Gosmans Broder og Barbieri vare her, da han fandtes slet«, d. 21. »-- Barbier

var her og det var lidet bedre med Gosman«, d. 22. »bryggede vi. Gosman var kiendelig bedre. Søren Matthiesen var her hos sin Broder«, d. 23. »Mr. Barbier var her sidste Gang«, d. 27. »Lille Christian blev syg«, d. 31. »— Lille Ludvig merkedes ret at være syg«.

Dagbogens text 1.-14. januar anføres uforkortet.

A°. 1771

d. 1ste. Jan: prædikede Hr. K: lille Christian var meget slet. skrev Agent Ivarsen til.

d. 2den. giorte Opvarntning paa Billeshauge om Efterm:

d. 3die. var jeg i Middelfart og kom om Aftenen hiem.

d. 4de. var paa Striib. Om Aftenen tænkte Christian havde døet.

d. 5te. betalte Lars Skytte for 8 Pund Sukker 1 Rdl. 3 Mark 12 Sk., skrev til M:

d. 6te. prædikede jeg A. No. 4. Vaagede om Natten ved lille Christian, som var saare slet. Gosman tog til Middelfart. Breve herfra til Tommerup.

d. 7de. saae Hr. K: herind, da han kom fra Trolovelsen.

d. 8de. var det reent igiennem slet med lille Christian og om Aftenen begyndte han at drage.

d. 9de. om Morgenen tidlig Kl. 3/4 til Eet, bortkaldede vor Herre sal: Christian Christopher fra denne Verden. Jeg lod det ved Bud vide paa Billesh.; i Middelfart, Aabye og Thaarup.

d. lode. gik jeg til Mid: og kiørte om Aftenen hiem.

d. 11te. var jeg paa Billeshauge og fik Gravsted til min lille døde. Betalte Fogden Extra Skat og Salt Afgift for de sidste 3 Maaneder i afvigte Aar.

d. 12te. blev salig Christian Christopher lagt i Kiste. Hr. Ivarsen var her og førte en Krands med Kisten. Mad: Kildg: og 2 Døttre, Degnens Folk.

d. 13de. prædikede Hr. K: Naboe Konerne vare her at see det lille Liig. Sør: Nielsen, Sør: Matthiesen, Tørsting og Jørg: Bager fra Mid: vare her og.

d. 14de. blev Sal: Christian Christopher begravet udi Weilbye Kirke. Hr. Kildgaard, Mr. Betzer og Mr. Lange samt Jfr. Rønning spisede hos os. Hr. Ivarsen fik 3 Tdr. Byg ud med Rasm: Larsens Vogn af Wbye.

Den lille dreng blev, som senere forældrene, begravet i kirken, hvilket eje-

ren, kammerherre Niels Krabbe Juel på Billeshave, skulle give tilladelse til.

Læge fandtes ikke nærmere end Odense. Dr. Eichel, der var landfysikus på Fyn fra ca. 1754 – 1805, nævnes nogle gange; præsten konsulterer ham engang pr. brev angående lille Ludvig og nævner et sted, at han betalte ham 2 Croner. En crone var en mønt, der brugtes indtil 1750, opr. = 1½ rigsdaler.

I april 1771 begyndte der igen forberedelser til barsel, og d. 5. maj blev hans kone atter »forløst med en ung Søn«. Han kom til at hedde Christian Christopher som den nylig afdøde lille dreng. Hans gudmoder var »velbaarne Frue Adeler af Middelfart«, den tidligere jfr. Fønss fra Hindsgavl.

Selv om præsten var travlt beskæftiget med embedsførelse og hus og have, havde han rigelig tid til at pleje selskabelighed, og han har været en selskabsmand med stor omgangskreds. Først og fremmest var der familien, d.v.s. konens familie, hans egen boede langt borte. Forældrene var døde; hans eneste bror boede i Thisted, hvor han var amtsfuldmægtig, og han holdt han forbindelse med ved breve, som noteres i dagbogen. Af hans kones slægt boede derimod mange på egnen, hendes far og søster i Tommerup, andre var præster eller præstekoner på Nordfyn.

Navnlig om søndagen ville de gerne have, at der kom gæster; ofte var det sogneprestens eller degnens. Undertiden lyder det mistrøstigt på en søndag: »Her var ingen« eller »Vi vare allene«. Men endnu oftere drog præsten selv ud på besøg; mange gange om måneden var han på farten, ja sommetider mere end hveranden dag. Det var mest til Middelfart, hvor han ofte overnattede, når han havde været til selskab; til Billeshave, den nærmeste herregård, og til præstegårdene i omegnen. Når han var alene, red han for det meste; var konen med, måtte de gå på deres ben, fx. til Middelfart og tilbage igen. Eller de lånte eller lejede et hestekøretøj, når de skulle længere bort. Ganske vist havde de i august 70 købt en brugt vogn formedelst 25 rd. og ofret en del på dens istandsættelse, men det synes, som om de måtte låne både hest og kusk, når de skulle bruge den.

Vil man vide noget om J.'s bekendtskabskreds iøvrigt, kan man undersøge, hvem der stod fadder til hans 9 børn, idet de alle er anført i kirkebogen. Et navn går igen, ligesom også i dagbogen: Hr. Agent Ivarsen fra Middelfart, storkøbmanden, præstens handelsforbindelse og bank, men

også en god ven, – faderlig ven, må man antage, da han var en generation ældre. Han, eller medlemmer af hans familie, var faddere ved 6 af børnenes dåb, ligesom han var trolover ved præstefolkenes bryllup. Andre faddere var præstekolleger og deres koner, flere officerer fra garnisonen i Middelfart, samt »fornemme« folk, foruden de tidligere nævnte fx. »Frue Cammerraadinde Basse paa Hindsgaul«, »Frue Krigsraadinde Wedel paa Holsegaard« og »Hr. Kammerherre Juel til Billeshaug«. En af sønnerne blev døbt Niels Krabbe Jensenius, en datter Anne Margrethe, formodentlig efter kammerherreinden på Billeshave, Anne Margrethe Krabbe, f. Levetzau.

Han følte øjensynlig stort behag ved at færdes på herregårdene – Billeshave, Hindsgavl, Gyldensteen, Kjærsgaard – han havde jo i sin ungdom været huslærer i adelige familier og er nok der blevet »slebet ved Verdens Omgængelse« i modsætning til sognepræsten. Det var vel ikke altid »herkaberne«, han besøgte; det kunne også være fx. (gods)forvalteren. D. 23. juli 71 red han »til Gyldensteen, hvor jeg besøgte Eilersen, Forvalteren og til sidst giorte Opvartning hos Græven, hvor musiceredes«. – Man bemærker forskellen: forvalteren (og sine præstekolleger) »besøgte« han, men hos de adelige »gjorde han Opvartning«.

Et af de steder, han oftest besøgte, var Holsegaard i Brenderup sogn, der ejedes af krigsråd Jacob Wedel, som han i dagbogen skiftevis omtaler som »Morbroder Wedel« og »Hr. Krigsraad W.«. Han var aldeles ikke hans morbror; de var født i samme år, men han var gift med »Moster Wedel«, der var præstekonens moster; hun var noget ældre, født i 1720. Dette ægtepar spiller en stor rolle i dagbogen. Sammen med dem foretog præsten (men ikke hans kone) i juni 1770 »en Holsteensk Reyse«, der varede 10 dage, nemlig til hans fødeby Tønder, hvor begge parter havde slægtninge at besøge. Han beskriver rejseruten, i hvilke kroer de »beedte«, og en tur ud i marsken, hvor de så diger og »slusser« og til sidst Møgel-tønder og Schackenborg. I Tønder besøgte de præster og slægtninge; på hjemvejen kørte de om natten. På udturen havde han i Haderslev bestilt en paryk; d. 26. »Mod Midnat kiørte vi igiennem Hadersleben, hvor jeg i en Hast fik den bestilte Peruque, som kostede 2 Rdlr.«. Ved hjemkomsten noterer han: »Min Kone havde i min Fraværelse faaet tvättet og kalket, som netop var blevet færdigt«, – den slags var han helst fri for at overvære.

Sidst på året 1770 købte krigsråd W. den større herregård Kjærsgaard,

ikke langt fra Holsegaard, efter at kammerherre Trolle var død i februar, og Holsegaard blev så lagt ind under Kjærsgaard. Præsten tog meget del i Wedels affærer og hjalp ham i en retssag, denne blev involveret i, en ejendomsstrid med Grev Knuth på Gyldensteen. Iflg. tingbogen leverede han adskillige indlæg eller udtalelser i processen.

I det hele taget ser man, at han ofte hjælper venner og bekendte med skriftlige, ja nærmest juridiske arbejder. Madam Nielsen i Strib, der åbenbart nylig var blevet enke, da dagbogen begynder, hjælper han ved »stervboet«. Han skrev breve for hende, og da skiftet blev endelig afsluttet i begyndelsen af marts 70, var han i Strib i 3 dage.

Hr. Ivarsen i Middelfart havde oprettet en stiftelse for fattige; også her hjalp han: »Expederede reent Documenterne for Hr. Ivarsens Hospital«, »d. 8. [nov. 70] gjorde et Værgemaals Regnskab færdig for Hr. Ivarsens; »d. 26. gav Hr. Ivarsen mig 5 Rdlr. for jeg havde skrevet Værgem: Regnskab«. I juni 71 døde herredets provst pludselig, og dette gav anledning til aktiviteter; en ny provst skulle vælges af herredets præster: »d. 10. [juli] afsendte mit Votum til Provsti Valget«; »d. 29. fik jeg tidlig Brev fra Hr. Clausen i Asperup, at han var blevet Provst, og blev tillige kaldet af ham til at være Assessor i Skifte Retten efter Sal: Provst Weile, reed til Roenæs Præstegaard (hvor den afdøde havde boet), om Aftenen til N: Aabye hvor jeg blev«; »d. 30. kørte vi fra N: Aabye Præstegaard til Stervboet for at Continuere Registrerings- og Vurderings Forretningen. Jeg reed om Aftenen hjem derfra«; »d. 31. Expederede Maanedes Listen og reed igien til Roenæs Præstegaard, hvor vi med Registreringen og Vurderingen blev færdige«; »d. 3. [aug.] skrev jeg Catalogus over Provst Weiles Bøger«. Endelig var han i oktober med til auktionen i Roenæs i hele 3 dage. Den 4. dag »tog jeg om Formiddagen fra Roenæs herhiem, hvor jeg fandt vi havde baget«. Selv havde han også købt ind på auktionen: »1 Glas Kand, 1 Messing Klokkestreng, 2 Mæssing Lysestager, 1 Fodsæk, 6 Haandklæder, 1 Caffé Kiedel, 1 lidet Trug og Straae Brikker«.

Han er alsidig: d. 18. [nov] »fik den Dag et Italiensk Skrift at oversætte for Kammerherinden«; »d. 19. blev klar med Oversættelsen, reed til Billeshaug at gøre Opvartning, og fik en Hare foræret«; »d. 18. [juli 70] begyndte at reenskrive de af Hr. Etats Raad Hofman begjerte Efterretninger om Wbye Sogn«. De Hofman, senere amtmand over Koldinghus len, fortsatte og afsluttede sin svoger, Erik Pontoppidans »Danske Atlas«.

Bind VII, der kom i 1774, var et supplementbind, hvortil altså J. som andre præster, bidrog med oplysninger om sit sogn. D. 17. aug: »Expederede --- Efterretningerne her fra Weilbye Sogn til Etats Raad de Hofman«. I dec. 71 havde han travlt; han havde kirkeregnskabet at skrive, og der var mere i Wedels sag. D. 6.: »der var ankomne fra Tinget nogle Qyestioner fra Sr. Bagge« (prokurator fra Odense, sagfører for Wedels modpart i sagen, grev Knuth). Så tog han til Middelfart for at skrive. På trediedagen fik han concepten til sit vidnesbyrd færdig, red hjem og renskrev det næste dag »og affærdigede Hans Smed her fra Weilbye dermed. NB det blev ved Feyltagelse dateret af d. 13 Dec:« (pinlig nøjagtighed!).

At J. også havde drevet litterær virksomhed i form af oversættelse af bogværker, mærker man ikke noget til i dagbogen. Iflg. Ehrencrone-Müllers Forfatterlexicon havde han i 1757, altså i eller lige efter studietiden, fra engelsk oversat 10. del af »Almindelig Historie over Reiser til Lands og Vands«, og fra fransk en stor roman i 6 dele af Prevost d'Exile, den kendte forfatter af »Manon Lescaut«, på dansk: »Merkverdige Begivenheder med en Person af Stand som har unddraget sig fra Verden. En moralsk Roman I-VI, Kbhn. 1759-74«. Der er ikke antydning af, at han skulle have været beskæftiget med dette i dagbogens år. I det mindste plejede han omhyggeligt at notere, når han havde afsendt eller modtaget skrivelser og breve; antagelig har det kun været de(t) første bind, han oversatte, mens han endnu var i København.

Bøger omtales, men kun deres ydre fremtoning, aldrig indholdet, hvad han havde læst, endelige ment om det. Et værk, der omtales adskillige gange, var »Bomare« J: Valmont de Bomare J: Den alm. Naturhistorie i Form af et Dictionnaire. Oversat af Hans v. Aphelen, 1-8 Tome 1767-70«, fx. 21.5.71: »Jeg førte de 5 Tømer af Bomare hiem«; »d. 9. [jan. 70] betalte Mr. Betzer 2 Mark 9 Sk. for en Bog at indbinde og en Kalender fra Odense«; d. 10. »Jeg fik en Boghæel med Et Brev fra Apenrade«. Boghæel er sikkert = bogstøtte, cf. d. 10.4. »kiøbt et Jern til en Boghæel af Ploug«; d. 5. »gik jeg ud til Middelf. betalte Ploug 1 Mark for en Bog«, »21. [juli 70] sendte jeg Hr. Doct: Eichel sin Don Quixote tilbage igien med Sr. Hundrop fra Odense«; »d. 31. [okt. 71] sendte Hr. Ivarsen en Tome af Holbergs Comoedier«. - Han har selv taget sig af bøgernes indbinding: »hæftede Bøgger«, »beskare Bøgger«, og før jul 71: »giorde rødeligt blandt mine Bøgger«.

Han har også stadig sin ungdoms glæde ved musik. Noder nævnes: »d. 23. [maj 70] reed jeg om Formiddagen til Bogense -- fik nogle Musicalia af Mad: Thorsen«, og han musicerede, når han besøgte Hr. Bloch, sognepræsten i Middelfart, og greven på Gyldensteen. Med sin sædvanlige hjælpsomhed bistod han »Moster Wedel« med at få anskaffet et klaver; han skrev adskillige gange til orgelbygger Müller i København for hende (d. 29.3.70, 5.4., 6.9.). D. 11.10.: »Frue Wedels Claveer ankom her fra Middelfart«. D. 20.: »sendte andengang Bud til Hulsegaard om at afhente Claveret« (man aner her som andre steder, at han var en noget utålmodig natur). Det hjalp: »d. 23de var her Bud efter Claveeret«. Endelig, d. 21. [maj 71], da han var på Hulsegaard, »stemte jeg Claveret, satte Laasen for«.

Hans indstilling til tidens spørgsmål aner man intet om; disse år var ellers netop Struensee's bevægede regeringsår. Han nævner dog, at han fik »de øvrige Trykfrieheds Piecer« (d. 30.10.71) (trykkefrihed var indført af Struensee i 1770).

Nogen fuldstændig biografi af J.J.J. kan ikke skrives, da ikke meget er kendt om hans liv udover, hvad der fremgår af det her meddelte; dog kan man støde på omtale af ham, der i et glimt giver et indtryk af hans person. Således kan man i bogen »Vejlby. Minder, virke og tro« af Åge Petersen, udg. i Middelfart 1972, møde ham i en episode, hvor kammerherre Adeler på Hindsgavl i 1783 havde indgivet klage over ham til biskoppen i Odense. Præsten bed godt fra sig; han ville ikke finde sig i noget. Han og kammerherren fremtræder dér som et par meget stridbare herrer, der sagde barske ting til og om hinanden. Forbavsende, at det var den samme Adeler, som Præsten omgikkes meget selskabeligt i Middelfart på dagbogens tid (Captain A.), og som var fadder til et par af hans børn – og hans kone gudmoder, cf. 10.5.71 side 28.

Om J.'s morfader, præsten Willum Schmidt (1670-1708), hedder det hos Wiberg: »Stor Musicus og et inventieust Hoved, men stridig« – mon ikke disse egenskaber skulle være gået i arv til vor præst?

Som et kuriosum kan nævnes, at hans enke, hans anden kone, Anna Barbara, f. Petersen, med hvem han blev gift i 1783 og som overlevede ham i 38 år, er kommet med i verdenslitteraturen, dog uden navns nævning, idet hun er den præsteenke, som H. C. Andersen nævner i »Mit Livs

Eventyr«: »En anden Præste-Enke der i Nabolavet gjorde jeg ogsaa Bekjendtskab med, hun lod mig læse for sig Romaner fra »Leibbibliothek«...«. Hun boede i stiftelsen »De Eilskovske Boliger« lige over for H. C. Andersens barndomshjem i Munkemøllestræde (omtalt i »H. C. Andersen, Mennesket og Digteren«, udg. af H. C. Andersenhuset, 2. april 1955). Samme sted nævnes, at hans datter Marie Gregoria, f. 1784 (opkaldt efter hans første kone), endnu boede i stiftelsen i trediveerne, da H. C. Andersen bestilte en tegning af barndomshjemmet »set fra Jfr. Jensenius's Trappe«.